

Pedagogická fakulta MU, Poříčí 7, 603 00 Brno

Metodologie 2

Závěrečný projekt

Vypracovala: Bc. Věra Linhartová, speciální pedagogika, učo 237204

Brno 2010

1. Výzkumné téma, problém otázka. Představení tématu výzkumu v min 1 odstavci, cílů výzkumu v dalším odstavci.

Téma: Násilí a šikana na 1.stupni základní školy

Výzkumný problém: Diagnostika projevů násilí a šikany mezi žáky na 1.stupni základní školy

Tématem diplomové práce bude jeden ze závažných problémů současné školy - agrese a šikana mezi žáky. Různé formy šikany můžeme najít téměř na všech typech škol a statistiky ukazují, že každý pátý žák na našich školách se s šikanou v nějaké podobě setkal a výskyt agrese a šikany se neustále zvyšuje, a to i mezi žáky na prvním stupni základní školy (Kolář, 2001).

Podle Říčana (1995, s. 94) je šikana „komplexní problém pedagogický, psychologický, sociologický a především mravní. Snaha o porozumění tomuto jevu a hledání cest k nápravě staví do ostrého světla závažné nedostatky školského systému v naší zemi i v širším sociokulturním okruhu, ale i bolestné nedostatky a nebezpečné rozkladné trendy celé společnosti, jimiž jsou zejména ztráta solidarity silných se slabými, upadlé pojetí demokracie jako prostoru osobní libovůle, šíření konzumní ideologie, podkopání principu autority, uvolnění a ochladnutí rodinných vztahů a trávení neúměrného množství času nekulturní pasivní zábavou“. Pro praxi je důležité rozeznat a identifikovat projevy agrese a šikany, protože pokud jsme zatím na začátku snažení o potlačení šikany a nedokážeme zvládnout zcela úspěšně prevenci, jsou správně rozpoznané projevy, prvním krokem k „uzdravení“ skupiny, ve které šikana probíhá.

V praktické části bude cílem zjistit výskyt násilí a šikany mezi žáky prvního stupně. Použiji výsledky pilotážního výzkumu dotazníku zabývajícím se zjišťováním šikany mezi žáky prvního stupně, jehož cílem bylo zjištění funkčnosti a vhodnosti třídách prvního stupně základní školy. Hlavním cílem výzkumu bude zmapování dětské agrese a šikany v mladším školním věku: jak se projevuje a zda ji žáci mezi sebou vnímají. Dotazníkovou formou se budu zabývat zjišťováním šikany mezi žáky prvního stupně.

2. Hlavní výzkumná otázka a vedlejší výzkumné otázky

Výzkumná otázka: Vyskytují se projevy násilí a šikany na 1.stupni ZŠ?
Jaké jsou nejčastější projevy násilí mezi žáky na 1.stupni základní školy?
Ublížíjí si častěji dívky nebo chlapci?
Co považují žáci 1.stupně za ubližování?

3. Volba výzkumné strategie (kvalitativní nebo kvantitativní) a její zdůvodnění.

Zvolila jsem kvantitativní výzkum, metodu dotazníku. Pro můj účel je lepší kvantitativní výzkum, protože budu zkoumat téma, které se týká rozsáhlejší společenské otázky, kterou šikana je, protože se týká všech žáků na všech typech škol když se zaměřím na skupinu žáků na 1.stupni ZŠ .Budu také zkoumat větší okruh informací a proto je také lepší kvantitativní výzkum.

4. Hypotézy

H1: Šikana se mezi žáky 1.stupně častěji projevuje mezi chlapci ve vyšších ročnících v podobě fyzického násilí.

Hp1: Šikana se projevuje více mezi chlapci.

Hp2: Šikana se projevuje více u žáků od 3.ročníku výše.

Hp3: Za šikanu žáci 1.stupně považují fyzické napadání.

Hp4: Psychické útoky nejsou mezi žáky 1.stupně považovány za šikanu.

5. Seznam všech používaných konceptů a jejich definice (konceptualizace) a seznam indikátorů (operacionalizace)

šikana - násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit

vnější rysy: jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či skupinu spolužáků a používá k tomu agrese a manipulaci. Přičemž pod pojmy agrese a manipulace si můžeme představit širokou škálu aktivit, které agresori své oběti provádí. Podle šetření Koláře (2001) je můžeme rozdělit do několika skupin: fyzická agrese a používání zbraní, slovní agrese a zastrašování zbraněmi, krádeže, ničení a manipulace s věcmi, násilné a manipulativní příkazy a zraňování izolací, oklikou a " uměleckými výtvary".

indikátory:

- Znáš někoho z vaší třídy nebo školy, komu je často ubližováno
 - ne, ano – výskyt šikany
- Ten, kdo někomu ubližuje je chlapec
 - dívka, skupinka chlapců, skupinka dívek - pohlaví agresora – více než 50% chlapec
- Je to dívka, chlapec - pohlaví oběti - více než 50% chlapec
- Ten kdo někomu ubližuje chodí do 1.třídy, 2. třídy, 3.třídy , 4. třídy, 5. třídy
 - ročník, který navštěvuje agresora - více než 50% žáci od 3. třídy výše
 - ročník, který navštěvuje oběť - více než 50% žáci od 3. třídy výše
- Co považuješ za ubližování
 - Nadávky, osobní urážky, zlé pohledy, urážky tvé rodiny, odstrkování (nebaví se s tebou), urážky z důvodů rasového původu (jiná barva pleti, je původem z jiné země), pomluvy, vyhrožování - psychické násilí – méně než 50% považuje psychické násilí za šikanu
 - brání, schovávání, ničení tvých věcí, dotyky, uhození, strkání, plivání, kopání, tahání za vlasy - fyzické násilí - více než 50 % považuje fyzické násilí za šikanu

6. Návrh metody sběru dat, výzkumné populace a vzorku.

dotazník

výhody: efektivní metoda, kterou získáme velké množství dat za krátký čas, anonymita respondentů, relativně stejné podmínky pro všechny respondenty

nevýhody: vysoké nároky na ochotu a porozumění respondenta, nízká návratnost, vysoké nároky na porozumění otázkám, chybí osobní kontakt a tedy možnost upřesnit otázku
možné etické a praktické problém:

- žáci budou mít problémy se čtením delších otázek – neporozumění zadání - zkreslení
- při výskytu pokročilejších stadií šikany žáci budou mít obavy z odpovídání na otázky, ve kterých se hovoří o agresorech – zkreslení
- žáci neporozumí zadání – budou odpovídat na něco jiného – zkreslení
- třídní učitelka nebude chtít nechat realizovat dotazníkové šetření z časových důvodů

výzkumná populace

- žáci prvního stupně – 1. až 5.ročník, staří 6 až 12 let, dívky a chlapci

výzkumný vzorek

- žáci 1. až 5.třídy – ZŠ Slatiňany (100 respondentů), ZŠ Školní náměstí Chrudim (100 respondentů) – vzorek 200 respondentů

7.Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat – z dotazníku nebo scénáře rozhovoru (minimálně deset otázek i s variantami odpovědí), případně popis designu experimentu atd.

Dotazník pro žáky

Chtěl bys být něco jako výzkumník? Pokud ano, můžeš mi pomoci se zkoumáním, když vyplníš tenhle dotazník. Nemusíš se bát, všechno co napíšeš, bude tajné. Nepodepisuj se a pozorně čti, na co se ptám. Děkuji.V.L.

1. Znáš někoho z vaší třídy nebo školy, komu je často ubližováno?

- a) ne
- b) ano – pokud chceš, napiš komu.....

POZOR: Na otázky 2,3,4,5 odpovídej jen pokud si na otázku číslo 1 odpověděl ano.

2. Pokud někdo někomu ubližuje, stává se to často?

- a) ano, stává se to častěji
- b) ne, stalo se to jen jednou
- c) nevím

3. Pomáhá tomu ubližovanému někdo ze spolužáků bránit se?

- a) ano
- b) ne, jen se dívají
- c) nikdo jiný u toho není
- d) nevím

4. Ten, kdo někomu ubližuje je

- a) chlapec
- b) dívka
- c) skupinka chlapců
- d) skupinka dívek

5. Ten komu někdo ubližuje chodí do

- a) 1. třídy
- b) 2. třídy
- c) 3.třídy
- d) 4. třídy
- e) 5. třídy

6. Kde se to stává?

- a) v šatně
- b) ve třídě
- c) na záchodě
- d) cestou do nebo ze školy
- e) v družině
- f) jinde, napiš prosím kde

7. Co považuješ za ubližování? Můžeš zaškrtnout více možností.

a) nadávky	i) vyhrožování
b) osobní urážky	j) uhození
c) zlé pohledy	k) pomluvy
d) urážky tvé rodiny	l) strkání
e) odstrkování (nebaví se s tebou)	m) plivání
f) urážky z důvodů rasového původu
(jiná barva pleti, je původem z jiné země)	n) kopání
g) brání, schovávání, ničení věcí	o) jiné, napiš které
h) dotyky	

8. Pokud se svěří, tak komu?

- a) rodičům
- b) sourozenci
- c) učiteli
- d) kamarádovi
- e) někomu jinému, napiš prosím komu

9. Obáváš se, že Ti bude někdo ubližovat?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Ubližoval/a jsi někdy ostatním dětem?

- a) nikdy
- b) jednou
- c) několikrát
- d) často

11. A teď něco o tobě:

Věk:

Třída:

Jsi a) dívka b) chlapec

8. Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu

- žáci budou mít problémy se čtením delších otázek – neporozumění zadání - zkreslení
- při výskytu pokročilejších stadií šikany žáci budou mít obavy z odpovídání na otázky, ve kterých se hovoří o agresorech – zkreslení
- žáci neporozumí zadání – budou odpovídat na něco jiného – zkreslení
- třídní učitelka nebude chtít nechat realizovat dotazníkové šetření z časových důvodů

9. Seznam literatury a zdrojů:

- AUGER M.T., E BOUCHARLAT CH. Učitel a problémový žák : strategie pro řešení problémů s kázní a učením. Praha : Portál, 2005.
- BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole Praha* : ISV nakladatelství, 2003. ISBN 8086642089.
- ELLIOT J., PLACE M . *Dítě v nesnázích : prevence, příčiny, terapie.* Praha : Grada, 2002.. -- 206 s.

- KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha : Portál, 2000. ISBN 8071784095.
- KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů : nestvůry, nástroje, obrana*. Praha : Galén, 2006. ISBN 8072624105.
- KUBÁTOVÁ, D. *Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi. 5, Učební text a workshop pro školní metodiky protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů*. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. ISBN 8070444193
- KYRIACOU CH . Řešení výchovných problémů ve škole. Praha : Portál, 2005.
- OLWEUS, D., LIMBER, S. Blueprints for violence prevention: Bullying Prevention Program. Boulder: Institute of Behavioral Science, University of Colorado, 1999.
- ONDRÁČEK, P. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo... : informace a podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce rušivě*. Praha : ISV nakladatelství, 2003. ISBN 8086642186
- VÁGNEROVÁ K. A KOLEKTIV . Minimalizace šikany : praktické rady pro rodiče. Praha : Portál, 2009.. -- 147 s. ISBN
- *Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci, sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 20 006/2007-51*. dostupný online na [www: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vestniky/MSMT11_07.doc](http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vestniky/MSMT11_07.doc)
- *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6*. dostupný online na [www: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/Tiskovy_odbory/Metodicky_pokyn_k_prevenci_a_reseni_sikanovani.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/soubory/Tiskovy_odbory/Metodicky_pokyn_k_prevenci_a_reseni_sikanovani.pdf)